

הדרכות בטיחות בין הרצוי והמצוי

מאיר כהן

כנס פורום הבטיחות הישראלי
יוני 2016

מטרת ההרצאה :
מקומה של הדרכת בטיחות

- אחריות המעביד – תוכן ורציונאל
- מקומו של מנהל העבודה
- מהי הדרכת בטיחות **נכונה**
- מה בין **הדרכה** **למסירת מידע**
- הדרכות בטיחות – **תיאום ציפיות**
- מן החקיקה והפסיקה הישראלית

תכני המצגת – חומר למחשבה בלבד

תיאום ציפיות ליצירת שפה אחת משותפת

תקנות ארגון
הפיקוח על
העבודה
(מסירת מידע
והדרכת
עובדים),
התשנ"ט 1999

- הדרכות עובדים
- הכשרות עובדים
- הסמכות / רענון
- סוג של הדרכה :
- תרגולות ושילוט
- העשרה / מסירת מידע
- הדרכות קבלנים / אורחים

נושאים דורשים התייחסות

- אימתי חייבים בהדרכה ואימתי אין דרישה להדרכה, אילו סיכונים / נושאים מחויבים בהדרכות ואילו סיכונים / נושאים אינם מחויבים בהדרכות ???
- מיהם "כל העובדים" (לחיוב הדרכה לעובד)
- ההבחנה בין מסירת מידע להדרכת בטיחות

מסקנה :

המושג "הדרכות בטיחות" מקבל משמעות שונה בארגונים שונים

נושאים דורשים התייחסות

- הדרכות בטיחות : היקף, משך, תוכן, מדריך
האם ישנה שליטה על תכני ההדרכות ? זהות המרצים ?
תנאי סף ? תנאי ההדרכות ? משך ההדרכה ???
- הדרכה כללית נושאית / הדרכה ספיציפית
האם יש קשר בין התכנים לסביבת העבודה הספיציפית ?
- אחת לשנה ו"בהתאם לצורך" - ???

נושאים דורשים התייחסות

- עובד חדש / עובד ותיק מיומן /
- עובד שהדריך את המעביד ברזי המקצוע
- הדרכה מרחוק, למידה מתוקשבת
- נוכחות בפועל, גם של מנהל העבודה, במהלך כל ההדרכה
- חניכה בפועל

נושאים דורשים התייחסות

- אין חובת הדרכה ב : -
א. תרגולת פינוי מהקומה העשרים במגדלי מגורים
ב. עיסוק מסוכן : קבלת רישיון נהיגה – **הדרכה חד פעמית**
"אחת לשנה ובהתאם לצורך"

- **הדרכה באמצעות גורם מוגדר רק ל :**
א. נאמני בטיחות
ב. מנהל עבודה ועובדי אחזקה

סעיף 3(ג) הדרכה למנהלי עבודה ולעובדי תחזוקה תינתן באמצעות המוסד לבטיחות ולגיהות או מוסד או אדם אחר שאישר לכך מפקח עבודה ראשי.

כנס פורום הבטיחות הישראלי
יוני 2016 מאיר כהן

בלשון "שוק" ההדרכות : בלבלה

- תקנת מסירת מידע הדרכת עובדים **משנת 1999** כאשר חוק ארגון הפיקוח על העבודה, **משנת 1954**
- **עמימות מושגים** מאפשרת "שוק" הדרכות בלתי אחיד
- פרשנות "מקובלת" **נוגדת** פסיקה מעודכנת (העברת אחריות, עמידה בדרישות החוק, מניעת תאונות.....)

אם כל עובד באתר בניה מחויב בהדרכות עבודה בגובה ועוד, מדוע לא נמנעות / לא מוקטנות מספר תאונות העבודה הקטלניות או תאונות עבודה אחרות באתרי הבניה ???

חובת הדרכת עובדים – חקיקה

תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (מסירת מידע והדרכת עובדים), התשנ"ט 1999

3. הדרכת עובדים

- (א) **מחזיק במקום עבודה** יקיים הדרכה בדבר מניעת סיכונים והגנה מפניהם (להלן – הדרכה), באמצעות **בעל מקצוע מתאים ויוודא שכל עובד הבין** את הסיכונים והוא **בקיא דיו** בנושאי ההדרכה, בהתאם לתפקידו ולסיכונים שלהם הוא חשוף; מחזיק במקום עבודה יחזור ויקיים הדרכה כאמור **בהתאם לצורכי העובדים ולפחות אחת לשנה.**
- (ב) **מחזיק במקום עבודה** ינקוט אמצעים **כדי לוודא** שההדרכה שניתנה לעובדים **הובנה על ידם כראוי וכי הם פועלים על פיה.**
- (ג) הדרכה **למנהלי עבודה ולעובדי תחזוקה** תינתן באמצעות המוסד לבטיחות ולגיהות או מוסד או אדם אחר שאישר לכך מפקח עבודה ראשי.

חובת מסירת מידע – חקיקה

תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (מסירת מידע והדרכת עובדים), התשנ"ט 1999

תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (מסירת מידע והדרכת עובדים), התשנ"ט 1999 סעיף 2

מסירת מידע בדבר סיכונים

מחזיק במקום עבודה ימסור לעובד במקום העבודה מידע עדכני בדבר הסיכונים במקום, ובפרט בדבר הסיכונים הקיימים בתחנת העבודה שבה מועסק העובד, וכן ימסור לו הוראות עדכניות לשימוש, להפעלה ולתחזוקה בטוחים של ציוד, של חומר ושל תהליכי עבודה במקום.

תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (תכנית בטיחות) התשמ"ד, 1984 סעיף 8

קבלת מידע לתהליכים חדשים

הוכנסו למפעל חומרים, ציוד או תהליכי עבודה חדשים, שיש בהם סיכונים, או נתגלה סיכון כאמור בחומר, ציוד או תהליך עבודה קיימים במקום העבודה, יודיע על כך מיד המחזיק במקום העבודה

למפקח העבודה האזורי,

לרופא התעסוקתי המטפל במפעל,

ולועדת הבטיחות של מקום העבודה.

והיכן העובד ???

חובת מסירת מידע – חקיקה

תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (מסירת מידע והדרכת עובדים), התשנ"ט 1999

7. תמצית מידע בכתב

(א) מחזיק במקום עבודה ימסור לעובד במקום העבודה, **לכל המאוחר ביום תחילת עבודתו, תמצית בכתב של מידע בדבר סיכונים בעבודה שבה הוא מועסק, או הקיימים במקום העבודה או בכל מקום אחר שבו עלול הוא להיחשף להם עקב ביצוע תפקידו.**

(ב) **...בשפה המובנת לו (=לעובד)**

(ג) **נשתנו** התפקיד או תחנת העבודה של העובד, ימסור לו המחזיק במקום העבודה תמצית בכתב... לגבי התפקיד או תחנת העבודה החדשים.

מסירת מידע

- גיליון בטיחות
- השפעות סביבתיות
- בדיקות סביבתיות (ניטורים) – תקנה 10
- מצבו הבריאותי של העובד – תקנה 11
- רשימת סיכונים – תקנה 1

מידע עדכני בדבר הסיכונים במקום, ובפרט בדבר הסיכונים הקיימים בתחנת העבודה שבה מועסק העובד, וכן ימסור לו הוראות עדכניות לשימוש, להפעלה ולתחזוקה בטוחים של ציוד, של חומר ושל תהליכי עבודה במקום.

כנס פורום הבטיחות הישראלי
יוני 2016 מאיר כהן

משמעות חובת ההדרכה והפיקוח

היעדר הדרכה ואזהרה מתאימות במקום שדרושות הן, תהווה רשלנות מצד המעביד כלפי עובדו. מאידך, גם כאשר הודרך העובד והוזהר כראוי, עשוי המעביד להיחשב כרשלן אם לא פיקח כראוי על עבודתו.

על העובד להימנע מביצוע עבודה שאינה בטיחותית ולבקש הדרכה מגורם מקצועי מוסמך.

היעדר הדרכה מעבירה את מלוא האחריות למעביד רק אם היה קשר בין היעדר הדרכה לגורם הנזק.

מקום שהעובד בחר להימנע מקבלת הדרכה למהות הסיכון בביצוע העבודה, אינו יכול להסתמך על היעדר נוהל עבודה מוגדר

אימתי חובת ההדרכה

- "חובת המעביד להנהיג שיטת עבודה בטוחה, להדריך ולפקח על עבודת התובע באופן שלא תרבץ סכנה לפתחו של עובד".
- הדרכה חיונית והכרחית כל אימת שלמען הבטיחות והבטחון נדרש אדם לבצע פעולות מסובכות ומלאכותיות יותר, כאשר באופן אינסטנקטיבי הוא היה בוחר לבצע פעולה פשוטה יותר אך מסוכנת.

אימתי חובת ההדרכה

- "במקום בו קיים חשש, ולו הקטן ביותר, כי העובד יבצע העבודה באופן פסול כמו יוזמה אישית מסוכנת – על המעביד החובה להדריך העובד כיצד לבצע העבודה באופן שהעובד לא ייפגע".
- חובת הפיקוח חלה רק על שיטות עבודה המונהגת ע"י המעביד אשר עליה יכול הוא ואף חייב לפקח, לבין פעולות ספונטניות של עובדים עליהן אין הוא אמור לפקח.

אימתי אין חובת ההדרכה

- מעביד אינו חב בהדרכת עובדיו בביצוע פעולות טבעיות ונוחות במהלך העבודה (כמו עלייה במדרגות).
- אין צורך ללמד פועל מנוסה איך לשאת חתיכת ברזל שמשקלה 10-15 ק"ג למספר מטרים ואין אף צורך להדריכו או ללמדו כיצד להניח חלק כזה על מכונת כרסום, רצפה וכיוצא בזה.
- נושא כזה (...הרמת תיק) אינו ראוי הדרכה ולא היה כל צורך להדריך את המערער לעשות פעולה טבעית ונוחה, אפילו היא פעולה שחוזרים עליה מספר פעמים במהלך העבודה.

תקנות הבטיחות בעבודה גיהות תעסוקתית ובריאות הציבור והעובדים...

<p>חובת הדרכה (סעיף 6) המעביד ידאג בשיתוף עם נציגות העובדים וועדת הבטיחות שבמפעל - אם ישנה - לארגן הדרכה מתאימה לכל העובדים, בזמן הקבלה לעבודה וכן אחת ל-6 חדשים לפחות, לגבי סיכוני הבטיחות, הגיהות והבריאות הנובעים מעבודה בויניל-כלוריד ולגבי שיטות למניעת סיכונים אלה; המעביד יודא שהעובד הבין את החומר שהודרך בו, וכן יודאו המעביד וועדת הבטיחות שהעובד מבצע את כל ההוראות והנהלים שנקבעו לגבי העבודה בויניל-כלוריד.</p>	1983	בוניל-כלוריד
<p>אין סעיף חובת הדרכה !!! חובת הדרכה (סעיף 6) המעביד ידאג, בשיתוף פעולה עם נציגות העובדים וועדת הבטיחות שבמפעל - אם ישנה - לארגן הדרכה מתאימה לכל העובדים, בזמן הקבלה לעבודה וכן אחת לשנה לפחות, לגבי סיכוני הבטיחות, הגיהות והבריאות הנובעים מעבודה בזרניך ולגבי שיטות למניעת סיכונים אלה; המעביד יודא שהעובד הבין את החומר שהודרך בו, וכן יודאו המעביד וועדת הבטיחות שהעובד מבצע את כל ההוראות והנהלים שנקבעו לגבי העבודה בזרניך.</p>	1984	בחומרים מסרטנים מסוימים
	1985	בזרניך (ארסן)

תקנות הבטיחות בעבודה גיהות תעסוקתית ובריאות הציבור והעובדים...

עבודות בניה	1988	אין סעיף חובת הדרכה !!!
בבנזן	1993	<p><u>חובת הדרכת עובד (סעיף 7)</u> המעביד ידאג, בשיתוף עם נציגות העובדים וועדת הבטיחות שבמפעל, אם ישנה, לארגן הדרכה מתאימה לכל העובדים, בזמן הקבלה לעבודה וכן אחת ל-6 חדשים לפחות, לגבי סיכוני הבטיחות, הגיהות והבריאות הנובעים מעבודה בבנזן, ולגבי שיטות למניעת סיכונים אלה; המעביד יודא שהעובד הבין את החומר שהודרך בו וכן יודאו המעביד וועדת הבטיחות שהעובד מבצע את כל ההוראות והנהלים שנקבעו לגבי העבודה בבנזן.</p>

תקנות הבטיחות בעבודה גיהות תעסוקתית ובריאות הציבור והעובדים...

<p><u>חובת הדרכה (סעיף 8)</u> המעביד ידאג, בשיתוף עם נציגות העובדים וועדת הבטיחות שבמפעל - אם ישנה - לארגן הדרכה מתאימה לכל העובדים, בזמן הקבלה לעבודה, וכן אחת לשנה לפחות, לגבי סיכוני הבטיחות, הגיהות והבריאות הנובעים מעבודה באיזוציאנאטים ולגבי שיטות למניעת סיכונים אלה; המעביד יודא שהעובד הבין את החומר שהודרך בו, וכן יודאו המעביד וועדת הבטיחות שהעובד מבצע את כל ההוראות והנהלים שנקבעו לגבי העבודה באיזוציאנאטים.</p>	1993	באיזוציאנאטים
<p><u>חובת הדרכה (סעיף 6)</u> המעביד ידאג, בשיתוף פעולה עם נציגות העובדים וועדת הבטיחות שבמפעל - אם ישנה - לארגן הדרכה מתאימה לכל העובדים, בזמן הקבלה לעבודה, וכן אחת לשנה לפחות, לגבי סיכוני הבטיחות, הגיהות והבריאות הנובעים מעבודה במתכת, ולגבי שיטות למניעת סיכונים אלה; המעביד יודא שהעובד הבין את החומר שהודרך בו, וכן יודאו המעביד וועדת הבטיחות שהעובד מבצע את כל ההוראות והנהלים שנקבעו לגבי העבודה במתכת.</p>	1993	במתכות מסויימות

מחזיק במקום העבודה

סעיף 1 לתקנות ארגון הפיקוח על העבודה (מסירת מידע והדרכת עובדים), התשנ"ט 1999

"מחזיק במקום העבודה" – כל אחד מאלה:

- (1) המעביד;
- (2) במפעל – הבעל או התופש כמפורט בסעיפים 19 2 עד 1 22 לפקודת הבטיחות בעבודה [נוסח חדש], התש"ל – 1970.
- (3) בעל מקום העבודה;
- (4) המנהל בפועל את מקום העבודה;
- (5) מי שבהשגחתו או בפיקוחו פועל מקום העבודה;
- (6) המנהל בפועל של תאגיד, אם המפעל מצוי בבעלות תאגיד.

חובת פיקוח כחלק מחובת ההדרכה

פסיקה

היעדר הדרכה ואזהרה מתאימות במקום שדרושות הן, תהווה רשלנות מצד המעביד כלפי עובדו.....

מאידך, גם כאשר הודרך העובד והוזהר כראוי, עשוי המעביד להיחשב כרשלן אם לא פיקח כראוי על עבודתו.

מדרג אחריות המנהל

כללי אצבע

- **המנכ"ל** יהיה אחראי לכל המתרחש בחברה
- ככל שהמנהל **בכיר** יותר כך אחריותו הפלילית **רחבה** יותר
- מנהל **תחום מקצועי** בחברה – אחראי בתחום אחריותו

המנהל

- ככל שקיימת **תלות** בבעל המקצוע – האחריות של בעל המקצוע
 - ככל **שהסיכון גבוה** יותר, אחריות המנהל **גבוהה** יותר.
 - ככל **שהעובד חריג** יותר, אחריות המנהל **גבוהה** יותר.
 - ככל **שידיעות העובד לסיכונים נמוכה**,
- אחריות המנהל **גבוהה** יותר.

חובת מסירת מידע – חקיקה

תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (מסירת מידע והדרכת עובדים), התשנ"ט 1999

10. איסורים

- (א) לא יועסק עובד במקום עבודה **אלא אם כן ניתנה לו הדרכה** כאמור בתקנות אלה וסופקו לו אמצעי המיגון הנדרשים.
- (ב) במקום עבודה לא ישתמשו בחומר או בציוד ולא יפעילו תהליך עבודה, שיש בהם סיכונים, **אלא אם כן ניתנו לגביהם מידע והדרכה ונעשו סימונים**, הכל בהתאם לתקנות אלה.

משך ההדרכה

עד שהעובד מפנים את ההדרכה שקיבל [1]

[1] ת.א (י-ם) 1169/97 מאג'דה קראען נגד ינון יצור ושיווק מוצרי מזון בע"מ, 2003

העברת מידע לעובד חדש – פסיקה

וידוי הבנת ההדרכה

- "ברור ומובן, כי עובד חדש הנקלט ומתבקש לקרוא את שלל הוראות הבטיחות שבחוברת העמוסה לעייפה במינוחים המצריכים הסבר איננו יכול להבין את הכתוב בהן. צריך היה מנהל העבודה... במסגרת חובת מסירת ההדרכה המקפת לעניין עבודתו של התובע, לעבור עמו סעיף סעיף מנוהלי הבטיחות ולוודא את מודעותו והבנתו לכל הסיכונים הכרוכים והנובעים משימוש בחומר..

ת.א 52607/95 קוטר נגד תעשיות לישראל

עובדים ותיקים ומנוסים

- דווקא עובדים ותיקים ומנוסים עלולים למעוד ולנסות להקיש מנסיונם ומומחיותם בתחום אחד בהקשרים אחרים ושונים. דווקא הם מועדים לפעול על דעת עצמם באופן בלתי זהיר. עובדים אלה, עלולים לקצר את הדרך ולסמוך על פרקטיקה מוקדמת או בלתי מתאימה, תוך התעלמות מהוראות הבטיחות. מאידך, אשם תורם של עובד ותיק גדול יותר משל עובד חדש.
- דווקא עובדים מיומנים נדרשים להדרכה בהירה ומדוייקת מחשש כי ערפול ההנחיות יביא לאימוץ שיטות עבודה קודמות שאינן מתאימות לעיסוק.
- עובד מנוסה, אפילו אם העובד מדריך את המעביד את רזי המקצוע.

אזהרה כללית וסתמית
בדבר הסיכון אינה הדרכה
מקצועית

"הדרכה חיונית והכרחית
כל אימת שלמען
הבטיחות והביטחון נדרש
אדם לבצע פעולות
מסובכות ומלאכותיות
יותר, כאשר באופן
אינסטיקטיבי הוא היה
בוחר לבצע פעולה
פשוטה יותר אך מסוכנת"

חובת ההדרכה

- חברת אמפא חוייבה לפצות עובד, שעבר אצלה **כטכנאי מזגנים** בגין נזקי גוף שארעו לו בעת עבודתו בתיקון מזגן חלון, **עקב נפילה מסולם**. למרות שהסולם היה תקין הוכח כי הטכנאי לא קיבל כל הדרכה עם כניסתו לעבודה, וכי שיקול דעתו היה מונחה ע"י ניסיונו בלבד.
-שכן מחובתה היה לדאוג לכך שעובדיה יהיו מודעים לסכנות הכרוכות בעבודתם, ולהדריכם מהם סידורי הביטחון שעל פיהן הם צריכים לפעול בשטח.

עובד שהתבקש להוציא גליל בד הנמצא במדף בגובה של 3 מטר. העובד עלה על עגלה על מנת להוריד את גליל הבד המבוקש, איבד את שיווי משקלו נפל ונפגע בראשו ובעמוד השדרה[1]

רשלנות המעביד

- היא הורתה לתובע (=הדרכה) להשתמש בעגלה, שהיא בלתי בטיחותית לצורך הורדת גלילי בד ממדפים גבוהים
- לא סיפקו לתובע כלים בטוחים לשימוש במחסן לצורך הורדת ושינוע גלילי בד
- לא הדריכה את העובדים כיצד להשתמש בכלים במחסן,
- לא מסרה מידע לעובדים אודות הסיכונים הקיימים או הצפויים בעבודה במחסן
- לא סיפקה לתובע ציוד מגן אישי הנדרש לעבודות בגובה בו היה התובע
- לא הציבה כל שלט אזהרה מתאים במחסן בדבר השימוש בעגלה

ומכאן כי לא נהגה כפי שמעביד סביר צריך לנהוג בנסיבות העניין.

[1]תא (י-ם) 68 1/95 יפרח יוסף נ' פולגת תעשיות בע"מ